

Susvetimėjimo problema literatūroje

Skaitant pasaulinę literatūrą galima teigti, jog susvetimėjimas yra gan dažna modernaus žmogaus būseną greitai besikeičiančiame pasaulyje. Česlovas Milošas esė „Tėvynės ieškojimas“ teigė, jog emigrantai niekada negebės visiškai integruotis į kitos šalies visuomenę, o prancūzų rašytojas Alberas Kamiu kūrinyje „Svetimas“ aprašė individo susvetimėjimą natūralioje aplinkoje. Susvetimėjimo problema taip pat aptinkama nagrinėjant lietuvių literatūrą. Išeivijos rašytojas Antanas Škėma romane „Balta drobulė“ iliustravo politinio emigranto susvetimėjimą kitoje kultūroje, o XX amžiaus pabaigos prozininkas Jurgis Kunčinas romane „Tūla“ atskleidė individo atsiribojimą nuo visuomenės tėvynėje.

Visų pirma, XX amžiaus vidurio rašytojas Antanas Škėma romane „Balta drobulė“ aprašė situaciją, kuomet išeivis patiria susvetimėjimo problemą. Egzodo rašytojas išvyko iš Lietuvos Antrojo pasaulinio karo metais ir apsigyvenęs JAV suvokė esąs svetimas savo dvasia nuo Amerikos gyventojų. Amerika – kultūrų maišatis, joje svarbi ne praeitis, o tai, kas bus rytoj, todėl tokioje visuomenėje iškyla materialinės vertybės. Natūralu, jog vartotojiškai, dėl pinigų pamišusiais visuomenei nėra reikalingas nei jautrios sielos menininkas Škėma, nei pagrindinis romano personažas Antanas Garšva. Pirmajame kūrinio skyriuje skaitytojai supažindinami su prabangiu Niujorko viešbučiu, tikru urbanistikos stebuklu. Ši protagonisto darbo vieta yra tarsi miniatiūrinis Amerikos modelis, kuriame telpa viskas, tačiau trūksta svarbiausio – dvasios komforto lietuviui Antanui Garšvai. Amerikiečiams, besirenkantiems materialines vertybes, nereikalingas dvasingas bei mąstantis individas. Be to, veikėjas yra pasmerktas dirbti bukinantį liftininko darbą, kadangi neturi kitų darbo galimybių. Anot literatūrologo Nerijaus Brazausko, veikėjas atlieka sifiziką (beprasmi) darbą. Akmuo tampa liftu, judančiu griežtai įremitoje erdvėje, o Garšva – Sizifu, naujųjų dievų patupdytu į liftą. Visą dieną važinėdamas „up“ ir „down“ Antanas Garšva laiko save absurdo žmogumi. Uniforma, primenantį Štrauso operetės kostiumus, numeris „87“ tarsi užgožia tikrąją Garšvos tapatybę, dar labiau izoliuoja veikėją nuo rafinuotos Amerikos visuomenės. Tačiau emigrantas nesiekia susitapatinti su bendruomene tokiu būdu dar labiau save pasmerkdamas susvetimėjimui. Trumpai tariant, egzodo rašytojas Antanas Škėma romane patvirtino Česlovo Milošo idėją, jog išeivis niekada netaps pilnaverčiu svetimos visuomenės nariu. Pagrindinis herojus kenčia susvetimėjimą dėl Lietuvos ir Amerikos kultūrų skirtumo.

Kitą vertus, sovietinių – nepriklausomybės* laikų rašytojas Jurgis Kunčinas romane „Tūla“ aprašė žmogų, išgyvenantį visuomenės atstūmimą. Pagrindinis kūrinio veikėjas (prancūzų rašytojo Albero Kamiu kūrinio „Svetimas“ protagonistas Merso) visuomenės akimis elgiasi netinkamai, ne taip, kaip yra įprasta sociume. Autorius, kaip ir pagrindinis „Tūla“ romano veikėjas, priklausė bohemos subkultūrai, kuri propaguoja sąžinės laisvę bei atmata bet kokias ideologines sampratas. Valkatavimas, besaikis alkoholio vartojimas, socialistinių autoritetų nepaisymas lėmė individo susvetimėjimą. „Tūlos“ herojus yra valkata – neturi nuolatinės gyvenamosios vietos, stabilios darbovietės. Sovietiniais laikais valkatavimas buvo prilyginamas veltėdžiavimui, už kurį žmonės buvo baudžiami, tad nenuostabu, jog „Tūlos“ veikėjas buvo visuomenės pakraščio atstovas. Bet koks nedirbantis, netvarkingas ar socialistinio režimo negerbiantis asmuo natūraliai tapdavo „liaudies“ (visuomenės) priešu. Protagonistas neremia sovietinės santvarkos, neprisideda prie „socializmo statybos“, net išsiskiria su žmona, palaikančia komunistų partiją. Be to, veikėjas piktnaudžiauja alkoholiu, kuris tampa ne tik socialinio maišto įrankiu, bet ir būdu išverti valkatavimą. Protagonistas teigia, kad „vivre pericolosamente!“ (gyventi pavojingai*), suvokia, jog toks gyvenimo būdas nėra priimtinas sovietinėje visuomenėje, todėl yra atstumtasis paribio žmogus. Taigi XX amžiaus pabaigos prozininkas Jurgis Kunčinas romane „Tūla“ vaizdavo susvetimėjimo problema gimtajame krašte, kuomet yra atmetami peršami autoritetai ir teisingo gyvenimo taisyklės.

Apibendrinant galima teigti, jog susvetimėjimo problema yra opi lietuvių literatūroje. Egzodo literatūros atstovas Antanas Škėma romane „Balta drobulė“ vaizdavo išeivį, kuris išgyvena susvetimėjimą emigravęs, o Jurgis Kunčinas romane „Tūla“ aprašė žmogų, kuris yra atstumtas gimtojo krašto visuomenės, nes nepklūsta santvarkai ir nesielgia pagal taisykles. Nors abu individai negali integruotis į sociumą dėl skirtingų priežasčių (kultūrų skirtumas, maištas prieš sistemą), jie to netrokšta. Tai modernūs žmonės, kurie nebijo išsiskirti iš minios, abejoti visuomenės standartais ir išlikti savimi.

*Žvaigždute pažymėti nedideli turinio trūkumai.